

Berza ljudskih sudbina

Dragutin Vidosavljević

Prema odredbama Zakona o javnom tužilaštvu, javno tužilaštvo je samostalni državni organ koji goni učinioce krivičnih i drugih kažnjivih dela, ulaganjem pravnih sredstava; štiti ustavnost i zakonitost, a po Zakoniku o krivičnom postupku u tu svrhu preduzima druge radnje na koje je zakonom ovlašćeno, kao što su rukovođenje predkrivičnim postupkom, zahtevanje sprovođenja istrage, podizanje optužnice i optužnog predloga i njihovo zastupanje pred sudom, izjavljivanje žalbi protiv nepravosnažnih sudskih odluka, kada su u pitanju krivična dela za koja se goni po službenoj dužnosti. Tužilaštvo je ovlašćeno i da podiže zahtev za zaštitu zakonitosti.

Prema odredbama Zakona o javnom tužilaštvu i Zakonika o krivičnom postupku Javno tužilaštvo je stub društva angažovan u borbi protiv kriminala i stub zaštite ustavnosti i zakonitosti u ovoj državi.

Polazeći od takve uloge i značaja rada javnog tužilaštva svi državni organi i pravna lica dužni su da tužilaštvu dostavljaju spise potrebne za preduzimanje radnji za koje je nadležno a SVI u državi su dužni da tužilaštvu na njegov zahtev pruže podatke i objašnjenja za podnošenje predloga na koji je zakonom ovlašćeno. U tom smislu SVAKO treba da javnom tužilaštvu prijavi krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, znači kako lice koje je krivičnim delom OŠTEĆENO, tako i lice koje je za takvo krivično delo SAZNALO na bilo koji način.

Neizvršavanje ove dužnosti u zakonom propisanim slučajevima, predstavlja krivično delo. Pritom, zakonodavac otvara široku mogućnost da se podnosilac prijave lažno predstavi, potpisivanjem lažnim imenom i prezimenom, na pismu ili lažnim predstavljanjem preko telefona, u cilju lažnog optuživanja nekih lica, a sa druge strane radi stvaranja nepotrebnih troškova tužilaštvu i organima policije u cilju preduzimanja radnji u predkrivičnom postupku po takvim prijavama. O gubitku vremena i da na govorim.

Šta tužilaštvo radi sa takvim prijavama i šta po ZKP može da radi po takvim prijavama. Najdrastičniji slučaj je da tužilaštvo prijavu drži u fiokama, ne postupajući po njoj dok ne nastupi zastarelost za krivično gonjenje, što se dešava. Koliko često to niko nikada nije zvanično objavio, a čini mi se ni ozbiljno utvrđivao. Kada je u pitanju krivična prijava oštećenog, tužilac se po prijavi može angažovati, ali i ne mora. Po ZKP, kada Državni (ranije javni) tužilac nađe da nema osnova da preduzme gonjenje za krivično delo za koje se goni po službenoj

dužnosti, ili kada nađe da nema osnova da preduzme gonjenje protiv nekog od prijavljenih DUŽAN JE da u roku od osam dana o tome obavesti oštećenog i da ga uputi da OŠTEĆENI može preduzeti gonjenje. U KOM TRENUTKU SE SMATRA da je tužilac našao da nema mesta da preduzme gonjenje, i od kog trenutka počinje da teče rok od osam dana u kome je tužilac dužan da OBAVESTI oštećenog, o mogućnosti da sam oštećeni u NAREDNOM ROKU od osam dana od dana prijema obaveštenja može preduzeti gonjenje, to se iz zakona sa sigurnošću ne može utvrditi.

Član 235 ZKP propisuje da će državni tužilac ODBACITI krivičnu prijavu, ako nađe da za to postoje razlozi navedeni u stavu jedan toga člana, i o odbacivanju prijave i razlozima za to obavestiti oštećenog u roku od osam dana od dana kada je našao da nema mesta gonjenju, ali opet, kao i u članu.61 ZKP, ne navodi od kada se ima računati početak toga roka. Normalno bi bilo da se odbacivanje prijave vrši donošenjem FORMALNOG REŠENJA a da se dan donošenja rešenja smatra kao dan od koga počinje teći rok od 8 dana za dostavljanje obaveštenja oštećenom.

Zakonodavac u ZKP NE PREDVIĐA IZRICITO OBAVEZU DONOŠENJA takvog rešenja, niti obavezu tužilaštva da takvo rešenje dostavi oštećenom, pa se osnovano zaključuje da tužilaštvo nema obavezu da takvo rešenje donosi. Ovakva NEDOREČENA zakonska regulativa otvara vrata neujednačenoj praksi da pojedina tužilaštva ODBACIVANJE prijave vrše dostavljanjem oštećenom, obaveštavanja sa stereotipnom sadržinom "Obaveštavamo vas da smo vašu krivičnu prijavu podnetu protiv toga i toga lica, zbog krivičnog dela toga i toga, odbacili iz razloga jer smo našli da iz same prijave proističe da prijavljeno delo, nije krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti. Krivično gonjenje možete preduzeti sami, u roku od osam dana od dana dostavljanja obaveštenja".

Neka tužilaštva donose i formalna rešenja sa pozivom na čl.235 ZKP, koji takvu obavezu ne propisuje izričito, ali rešenja ne dostavljaju oštećenom, jer NIJEDNA ODREDBA ZKP NE PROPISUJE OBAVEZU TUŽILAŠTVA DA REŠENJE O ODBACIVANJU KRIVIČNE PRIJAVE DOSTAVLJA BILO KOME. I u jednom i u drugom slučaju oštećeni kao neuka i pravu nevična stranka, a i njegov punomoćnik kao učena osoba iz STEREOTIPNOG I ŠTUROG obaveštenja, nisu u stanju da proniknu u RAŽLOGE zbog kojih je TUŽILAC NAŠAO da prijavljeno delo nije krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, pa da na osnovu toga

ceni da li će preduzimati sam gonjenje i da li ima smisla izlagati se troškovima, gubitku vremena i živaca.

Ovakva nejasna i nedoračena zakonska regulativa uskraćuje nadležnim organima i oštećenom da ocene SUBJEKTIVNI ODNOS tužioca prema okrivljenom, STRUČNO ZNANJE tužioca i bilo kakvu RELEVANTNU KONTROLU nad njim u postupku zaštite ustavnosti i zakonitosti, i u obavljanju državnih poslova za koje od države dobija platu, jer se tužilac uvek može pozvati NA SVOJU STRUČNU PROCENU.

Iz izloženog je evidentno da ovakva zakonska regulativa omogućava neujednačenu i nesigurnu praksu i efikasnu i relevantnu kontrolu rada tužilaštva, a sve zajedno omogućava tužiocima da širokom zloupotrebom položaja ne preduzimaju gonjenje počinitelja krivičnih dela za koja se goni po službenoj dužnosti, da ne preduzimaju gonjenje za stvarno postojeće teže delo već za lakši oblik, da sopstvenu obavezu gonjenja za krivična dela za koja se goni po službenoj dužnosti prevalljuju na oštećene, unapred znajući da oni nemaju materijalne mogućnosti za tako nešto, a da im samo tužilaštvo nedostavljanjem formalnog rešenja sa obrazloženjem razloga za odbočaj krivične prijave, za to nije dalo dovoljno osnova. I da, istovremeno, za nerad ili loš rad, primaju platu i od kriminalaca i od države, za šta im je mogućnost odgovornosti svedena na minimum. Hapšenje zamenika Republičkog javnog tužioca sa optužbom da je imao ovakvu praksu, evidentno govori i njenom postojanju u tužilaštvima.

U ovu priču o zakonskoj ulozi tužilaštva još veću zabunu stvara odredba čl.61 st.4 ZKP, koja ostavlja prostor tužilaštvu da oštećenog UOPŠTE NE OBAVESTI o tome da je njegovu krivičnu prijavu odbacilo. U takvom slučaju, po ZKP oštećeni koji NIJE OBAVEŠTEN da tužilac nije preduzeo gonjenje po njegovoj prijavi, može svoju izjavu da PREUZIMA gonjenje dati pred nadležnim sudom u roku od tri meseca od dana kada je tužilac ODBACIO prijavu. Zakonodavac ne daje odgovor na pitanje, OD KOGA I NA KOJI NAČIN će oštećeni saznati da je tužilac njegovu krivičnu prijavu odbacio i KADA je odbacio, da bi u narednom roku od tri meseca preduzeo gonjenje, kada zakonodavac ne predviđa izričitu obavezu tužilaštva niti da donese rešenje o odbacivanju krivične prijave, a ne predviđa NIKAKVU obavezu tužilaštva da takvo rešenje DOSTAVI oštećenom, niti da ga OBAVESTI.

To znači da će oštećeni koji je primera radi iz Subotice, morati da upiše u svom kalendaru datum kada je podneo prijavu

tužilaštvu u Leskovcu, i da na svaka tri meseca PROVERAVA da li je tužilaštvo preduzelo gonjenje za delo za koje se goni po službenoj dužnosti i da li tužilac vrši njegovu Ustavom i zakonom utvrdjenu dužnost, ili krivična prijava stoji u fijoci, sa formalnom konstatacijom da nema mesta gonjenju, i čeka zastarelost, ili da prodju tri meseca od formalne konstatacije na prijavi da nema mesta gonjenju.

Ovakva ZAKONSKA odredba faktički OVLAŠĆUJE tužioca da po krivičnoj prijavi UOPŠTE NE POSTUPA, da nakon proteka tri meseca od dana podnošenja prijave na samoj prijavi anti-datira konstataciju "da nema mesta gonjenju" i da to isto konstatuje u Upisniku u kome je prijava zavedena, i slučaj je formalnopravno završen. Tužilac je čist, jedan napor za otkrivanje krivičnog dela za koje se goni po službenoj dužnosti za izvođenje pred lice pravde i kažnjavanje njegovog počinioca je opstruiran, sve U SKLADU SA ZAKONOM. Ovo tim pre što zakonodavac NE PREDVIĐA obavezu tužilaštva da o sudbini krivične prijave obavestava PODNOSIOCA PRIJAVE, u slučaju kada podnosilac prijave i oštećeni NISU ISTA LICA. Dakle imamo situaciju da je građanin, u cilju afirmacije principa o vladavini prava, poštujući zakonsku obavezu da je dužan da prijavi krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, to i učinio podnošenjem krivične prijave nadležnom tužilaštvu iako sam nije oštećen krivičnim delom, a da ZAKONODAVAC FAKTIČKI I FORMALNO OVLAŠĆUJE I OMOGUĆAVA TUŽILAŠTVU DA PO TOJ PRIJAVI TRI MESECA NE POSTUPA I DA JE ARHIVIRA NE OBAVEŠTAVAJUĆI NIKOG O SVOJIM POSTUPCIMA PO PRIJAVI.

U slučaju da oštećeni, njegov punomoćnik ili podnosilac prijave koji nije oštećen krivičnim delom, ne znaju za ovu zakonsku odredbu i zakonsku mogućnost, ta zakonska mogućnost se pretvara u ZAKONSKU RUPU u koju su propale na hiljade krivičnih prijava koje su osnovano podnete.

Branilac otkrivenog u krivičnom postupku ili punomoćnik neke od strana u parničnom postupku, sa puno vere u Republičko javno tužilaštvo kao organ koji je po zakonu ovlašćen da ulaže pravna sredstva za zaštitu ustavnosti i zakonitosti, utrošiće sate i svo svoje pravničko znanje pišući molbu tom tužilaštvu za podizanje zahteva za zaštitu zakonitosti, u slučajevima kada je u tim postupcima povređen zakon. Zakonik o krivičnom postupku ni ZPP ne predviđaju obavezu tužioca da o molbi za podizanje zahteva za zaštitu zakonitosti odluči obrazloženim rešenjem, niti da takvo rešenje dostavi stranci. Tako nešto tužiocu i ne rade u praksi, niti stranke obavestavaju o razlozima zbog kojih je njihov napor za zaštitu zakonitosti završio u arhivi. Odredbe čl.236 ZKP koja daje ovlašćenje tužiocu da ODLOŽI

KRIVIČNO GONJENJE učinioca krivičnog dela za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, ako osumnjičeni prihvati da ispuni neku od obaveza propisanih tom odredbom, te mogućnost iz čl.455-457 ZKP, da se učiniocu krivičnog dela za koje je propisana kao glavna kazna novčana kazna ili zatvor do pet godina, u slučaju njegovog potpunog priznanja, na predlog ili uz saglasnost tužioca koje nisu ničim ograničene osim savešću tužioca, izrekne novčana kazna ili kazna zatvora NE VIŠA od jedne godine, čak i kada postoje uslovi za pooštavanje kazne u slučaju povrata čl.46 KZSRJ, pretvaraju tužilaštvo u berzu za trgovinu ljudskim sudbinama.

Sve ovo je pretvorilo tužilaštvo ne samo u samostalni već i osamostaljeni organ sa izuzetno značajnom ulogom u državi, koju ostvaruje selektivno, u zavisnosti od interesa pojedinih oligarhijskih grupa ili pojedinaca iz tih grupa, za čiju realizaciju nikome ne polaže račun, jer se još nije desilo da republički tužilac ili niži tužiocu obaveste javnost, Vladu RS ili Skupštinu RS o učinku tužilaštva u ostvarivanju zaštite ustavnosti i zakonitosti, sa mogućnošću da taj učinak bude predmet ocene javnosti.

Ovakva zakonska pozicija tužilaštva, uz korumpirano, neažurno i nestručno i isto kao tužilaštvo neodgovorno sudstvo, dovelo je do opšteg stanja neodgovornosti u ovoj državi u kojoj se vladavina prava pominje ili kao čežnja ili kao pamflet zavisi ko je pominje, u kojoj za tri godine NIKO od pljačkaša državnog kapitala iz oligarhijske elite nije osuđen, niti obavezan da nadoknadi štetu ili da opljačkano vrati, ili da je nekom lopovu na rukovodećim mestima izrečena zaštitna mera zabrane obavljanja poziva, delatnosti dužnosti.

Svi lopovi su na svojim mestima, sa racionalizovanim pozicijama, čekajući sveži kapital iz Amerike, Švedske, Nemačke, Italije, Francuske. Na svom mestu su i tužiocu iz Miloševićevog vremena, neki su i poboljšali svoje pozicije uz pomoć DOS-a protiv koga su se godinama svesrdno borili kao predsednici, članovi ili zamениci izbornih komisija ispred SPS I JUL-a, tu je i šuplji ZKP koji im omogućava da ustavnost i zakonitost štite PO SVOJOJ VOLJI i ISKOMPROMITOVANOJ SAVESTI, bez ikakve odgovornosti, i da zajedno sa lopovima iz oligarhijskog vrha, poboljšaju svoju materijalnu poziciju delom imovine stranih biznismena čiji dolazak prizivaju kao indijanski vrač kišu, a koju imovinu će štiti na isti način kao i domaću, onu opljačkanu.

Da vlast nema poverenja u zvanično redovno tužilaštvo govori i činjenica da je formiran specijalni tužilac za borbu protiv takozvanog "organizovanog kriminala", opet iz redova Jugoslovenske levice, i namera da se izabere specijalni tužilac u postupcima za ratne zločine.

Potrebu za imenovanje specijalnog tužioca za gonjenje nosioca pravosudnih funkcija pa i tužilaca koji krše zakon,

Ministarstvo pravde još ne vidi.

Bez obzira na činjenicu što zvanična Vlast i ministarstva u ovoj državi koja je članica Saveta Evrope ne uvažavaju mišljenja i stavove NVO sektora, iskustva Odbora za ljudska prava u Leskovcu po ovom pitanju su takva da nam daju slobodu da argumentovano govorimo o napred iznetom, a sa druge strane smatrajući NVO sektor pre svega kao kooperativan i konstruktivan faktor u odnosu na vlast koja toga još uvek nije svesna, da Vlasti i nadležnom ministarstvu ukažemo na potrebu:

- da hitno pokrene postupak za izmenu Zakonika o krivičnom postupku, koja bi podrazumevala propisivanje izričite zakonske OBAVEŽE tužioca da prilikom odbacivanja krivične prijave donese FORMALNO I OBRAZLOŽENO REŠENJE u kome će navesti svoje argumente zbog kojih smatra da nema uslova iz čl.235 st.1 ZKP da bi on preduzeo gonjenje za delo i za učinioca za koje je po zakonu nadležan da preduzme gonjenje, i obavezu da takvo rešenje DOSTAVI I PODNOSIOCU PRIJAVE I OŠTEĆENOM.

- Brisanje odredbe čl.61 st.4 ZKP, koja daje mogućnost tužiocu da oštećenog ili podnosioca prijave NE OBAVESTI o tome da gonjenje nije preduzeo, odnosno da je od gonjenja odustao. Tužilac o tome MORA da obavesti oštećenog da bi mu STVARANO dao šansu da u postupku nastupi kao supsidijarni tužilac, a podnosioca prijave da bi mu dao mogućnost podnošenja pritužbe iz čl.34 Povelje o ljudskim i manjinskim pravima i čl.30 Zakona o javnom tužilaštvu, na nerad odnosno loš rad javnog tužilaštva kao vid JAVNE kontrole nad radom tog tužilaštva. Ovo posebno kada su podnosioci prijave organi Ministarstva unutrašnjih poslova i drugi nadležni organi a koji nisu oštećeni krivičnim delima.

- Brisanje odredbi čl.236 i čl.449 do čl.458 ZKP, koje tužilaštvo pretvaraju u berzu za trgovinu ljudskim sudbinama.

- Propisivanje zakonske obaveze tužilaštva da o Molbi za podizanje zahteva za zaštitu zakonitosti bilo u krivičnom bilo u parničnom postupku, tužilaštvo MORA odlučivati formalnim i obrazloženim rešenjem, u kome će navesti argumente zbog kojih smatra da nema mesta podizanju zahteva za zaštitu zakonitosti, i obaveze da se takvo rešenje dostavi podnosiocu molbe.

- Obavezu tužioca da podnosi godišnje izveštaje o radu tužilaštva, nadležnim skupštinama.

Ovo je minimum neophodnih uslova da bi se tužilaštvo pretvorilo u odgovornu instituciju, čiji je rad moguće podvrgnuti kontroli, uslov da se tužilaštvo stvarno i kreativno angažuje na zaštiti ustavnosti i zakonitosti a narodu vrati poverenje u tu instituciju.

(Autor je rukovodilac Pravne službe Odbora za ljudska prava Leskovac)